

Brødremenigheden Christiansfeld

Nr. 3

Juli - August - September 2023

Lindegade 26, 1. april 2023

Brødremenigheden
i Christiansfeld

Præstebolig:

Lindegade 26
6070 Christiansfeld

Præst:

Jørgen Bøytler
Tlf.: 40361420
boytler@ebu.de

Regnskabskontor:

Nørregade 14 A
6070 Christiansfeld
Tlf.: 74561214

**Bank: Reg: 9743
NR: 039 5639714**

bmbogholder
@christiansfeld.tv
Tlf. 74561214

Organist:

Juliane Ilgner
Julianeilgner
88@gmail.com

Ældsteråd:

Formand:

Hans Schmidt
Nørregade 3
6070 Christiansfeld
Tlf.: 74561214
info@ovnsaetterne.dk

Jørgen Bøytler
Hans Schmidt
Henning Jacobsen
Anna B. Svennesen
Lars Brock Andersen
Lone Madsen

Forstander:

Käte Thomsen
Tlf.: 40562646
broedremenigheden
@christiansfeld.tv
Redaktør: Käte Thomsen

Landbrugsjord

Vi kender nok alle lignelsen om sædemanden. Den gavmilde bonde, der rundhåndet kaster såsæden ud. Ikke bare i den gode jord, men både mellem tidsler, på vejen og på klippegrund. Kun i den gode jord kan det slå rod, men alligevel bliver sædemanden ved. (Markusevangeliet 4, 1-20)

Mange danskere, især dem der er opvokset og måske stadig bor i mere landlege omgivelser, ved en hel del om landbrugsjord. Vi kender ordet bonitet, altså hvor god landbrugsjord er. I 1775 skrev P. Rohde, Sognepræst i Uttersløv udi Laaland om Haderslev Amt. Om Tyrstrup Sogn skrev Rhode blandt andet: "Eggen er angennem af skove og gode Marke, som Tabs flod flyder midt igiennem." Så det er en kendt sag, at Tyrstrup Herred har jord med god bonitet, derfor ligger de større gårde ret tæt. Der behøves ikke så mange tønnder land landbrugsjord for at få et fornuftigt høstudbytte i Tyrstrup Herred, som der gør på sandede jorde i Vestjylland. Jo vi kan godt tale med om fede jorder, sandede jorder, søbund og mosebund, og hvad jordbunden har af betydning for pløjning, såtid og ikke mindst høstudbytte. Jo, vi er med på det med jordbundstyperne.

En ældre erfaren landmand sagde engang om prædikener over denne tekst, at det irriterede ham gang på gang at høre, hvor lidt præster havde forstand på landbrug. Han havde igen hørt en præst prædike, at lignelsen viser os, hvordan Gud er helt anderledes end mennesker og handler på en guddommelig ubekymret måde. En fornuftig bonde ville ikke på den måde spilde sin såsæd på ufrugtbar jord, men Gud er anderledes og sår med en anderledes gavmild ødsel-

hed, end noget menneske kunne drømme om, uden at bekymre sig for, om noget går til spilde. Men nej! Bonden i lignelsen er ikke ufornuftig og ubekymret. Han sår netop, som han gør, fordi han prøver igen i år, om dog ikke også den dårlige jord måske alligevel kunne give bare et lille udbytte. Den fornuftige bonde giver ikke sådan op, men han prøver igen ligesom sædemanden i lignelsen. Han ved godt, at der ikke plejer at komme noget særligt ud af de dårlige steder, men han må jo arbejde med den jord, han nu har. Gud er den fornuftige bonde, der arbejder med det, han nu har, verdens mennesker og den verden, han nu engang kan kalde sin egen. Gud er slet ikke så ufornuftig en bonde, som præsterne vil gøre ham til. Han dyrker jorden som en bonde, der gerne vil se et godt udbytte, men som også har tålmodighed til at vente og se og håbe på, at det måske går bedre i år end sidste år. Måske kan vi kalde det for guddommelig fornuft.

Det er dog mere end fornuft. Grundlæggende, og det kan måske lyde banalt, så vil Gud, at alle mennesker, inklusive dig og mig, skal have det godt. Gud vil hvert eneste menneske det godt.

Kristentroen begynder helt nede i mulden, hvor et frø kan ligge, et langt stykke tid, godt skjult. Nogle gange spirer det og gror og vokser. Andre gange slår det ikke engang rod, men forsvinder med det samme, tørrer ind. Så udramatisk og stilfærdigt går det for sig. Det kristne budskab er som et frø, der sås, og måske vokser op og bærer frugt. Men hvem har mon tålmodighed til at vente på, at et ord falder som et frø og måske slår rod og vokser i et menneske. Guds ord vender ikke tomt tilbage. Måske har nogen af vore kære ikke taget imod ordet. Tålmodighed! Måske har de, men ordet har endnu ikke spiret. Og husk: Forkynd evangeliet, om nødvendigt med ord. Amen. *Jørgen Bøytler*

Nyt fra Ældsterådet v. Lars B. Andersen

Ny udlejer

Lis og Knud Schmidt har gennem længere tid ønsket at stoppe som udlejere for menigheden. Pr 1. maj har Ældsterådet derfor ansat Axsel Beck som ny udlejer. Vi takker Lis og Knud for deres store arbejde gennem mange år.

Ny regnskabsmedarbejder

Med menighedens overtagelse af driften af hotellet, og driften af café og ølkælder er menighedens lønregnskab vokset så meget, at det har været nødvendigt at ansætte en ny regnskabsmedarbejder på deltid. Susanne Schultz vil primært varetage lønudbetalinger m.v.

I forbindelse med udvidelsen af regnskabsafdelingen er menighedens regnskabskontor blevet flyttet til første sal i Søstrehusets hovedfløj, hvor der tidligere var en lille udstilling om Christine Friederikke von Holstein. Udstillingen er blevet nedtaget, og de udstillede genstande er nedpakket sammen med museets øvrige effekter.

Forstander

Menighedens mangeårige forstander Käte Thomsen har meddelt at hun fratræder stillingen som forstander og lader sig ”pensionere” ved udgangen af indeværende år. Käte bliver ikke nem at erstatte. Derfor har Ældsterådet besluttet at lave en analyse af forstanderembedets mangfoldige opgaver og herfra udarbejde en eller flere funktionsbeskrivelser som hjælp til at finde den - eller de - rette arvtagere til den vigtige post. Der er nu nedsat en arbejdsgruppe til dette arbejde.

Museumsprojektet

Arbejdet med restaurering af Enkehusets vestfløj til museumsbrug skrider planmæssigt frem. Renoveringen af vægge og tag er ved at være afsluttet og arbejdet med renovering af vinduer m.v. er godt i gang. Næste fase drejer sig om fornyelse af bygningens tekniske installationer forud for færdiggørelse af de indvendige overflader.

Clavicord

På initiativ af Christina Ekström, der forsker i Brødremenighedens musikpraksis, har Ældsterådet søgt – og fået bevilget fondsmidler til at få fremstillet en funktionsdygtig kopi af museets fornemme Haas clavichord. Instrumentet vil kunne anvendes ved kommende opførelser af musik fra menighedens store musikarkiv.

250-års Jubilæum

Ældsterådet har arbejdet videre med programmet for 250-års fejringen. Den ”musikalske” fejring er godt i gang, og både den store jubilæumsudstilling i Søstrehusets Multisal (der er lavet i samarbejde med Museum Kolding), og nyophængningen af malerier af Jeppe Madsen-Ohlsen i Søstrehusets første korsal (den tidligere musikudstilling) blev åbnet lige før skolernes sommerferie.

Nu ser vi frem til den officielle fejring den 13. august og de mange festligheder der foregår i weekenden op til den 13. august.

Koncert med Ricardo Gnudi

10. juni havde vi en koncert med den italienske organist Riccardo Gnudi, som er ansat i Karlskogaförsamling i Sverige. Riccardo Gnudi har udgivet musik af komponisten Gustaf Adolf Mankel. Hans far var organist i Brødremenigheden i Christiansfeld, hans mor var svensk født. Gustaf Adolf Mankell er født i 1812 og voksede op i Christiansfeld, men uddannede sig senere i Sverige og levede i Sverige resten af sit liv. Han må dog være vendt tilbage til Christiansfeld i løbet af sit liv, da han forestod byggeprocessen af det orgel, vi har i dag i Kirkesalen, og som er fra 1865.

Den 5. orgelsonate, som Riccardo Gnudi spillede til koncerten i Christiansfeld d 10/6, skrev Mankell nogle år senere. Han må altså have haft et klangideal i hovedet, som ligner det, som ”vores” orgel har. Værket blev med sikkerhed hørt for allerførste gang på dette orgel til Riccardo Gnudis koncert, da stykket først nu er blevet udgivet - af Riccardo selv.

Juliane Ilgner

Besøg fra Holland

I anledning af jubilæet får menigheden den 12. august besøg af en gruppe fra Holland. De vil deltage i koncerten kl. 15.00. Klokken 17.00 vil der være samvær og mad sammen med menigheden i Duetten, hvorefter der er sanggudstjeneste.

Sanggudstjeneste lørdag den 12. august klokken 19.00 i kirken

Fejring 1. april 2023, 250 året for nedlæggelse af grundsten for de første 4 huse i Christiansfeld.

For 250 år startede en vandring for en stor flok mennesker ved Tyrstrupgård. De vandrede ind og samlede sig lige her, hvor vi står nu.

Løsensordet til den 1. april 1773 fra 2. Korintherbrev kapitel 1 vers 20 lød, og lyder stadig: ”For alle Guds løfter har fået deres ja i Ham. Derfor siger vi også ved ham vort amen, Gud til ære”. Byens grundlæggere hører på denne mærkedag i 1773, at alle Guds løfter har fået deres ja i Jesus Kristus. Dette ja til denne by og denne menighed er stadigt gyldigt.

Før grundstensnedlæggelsen den 1. april 1773 var der en lille højtidelighed på Tyrstrupgård, der stadig var bolig for byens pionerer. Man havde holdt grundstensnedlæggelsesdagen hemmelig, da man frygtede at befolkningen blev foruroliget. Til trods for hemmeligholdelsen, var deltagelsen meget stor, ikke kun fra omegnen, men også fra Haderslev, ja sågar fra Flensburg var der kommet gæster. Fra Tyrstrupgård gik alle i procession til den fremtidige byggeplads og Jonathan Briant nedlagde grundstenen til det første hus med ordene: ”I Gud Faders, Gud Søns og i Gud Helligånds navn lægger jeg denne første sten som begyndelsen til en Brødremenighedsby her, Brødremenighedsbyen Christiansfeld og til det første forsamlingshus, vor Herre Jesus Kristus til ære, han som selv er sin menigheds hovedhjørne-sten, højlovet i evighed. Amen.

Jørgen Bøytler på trappen ved det 1. hus

Dagen blev afsluttet med et kærlighedsmåltid.

Det første huse var et forsamlingshus, der i dag bærer indskriften Det første hus. Desuden logishuset, kaldet hotellet, og beboelseshuse for Johannes Prætorius og Jonathan Briant. Allerede i efteråret 1773 kunne alle fire huse tages i brug.

I dag fejrer vi 250 året for Christiansfeldts grundlæggelse. Vi gør det i taknemmelighed til Gud Fader, Guds Søn og Gud Helligånd.

Vi hørte løsensordet til den 1. april 1773. Løsensord er Bibelord, der findes ved lodtrækning, et til hver dag. De læses ikke kun af Brødremenighedens medlemmer, men af mennesker i mange kirkesamfund. De udgives på mere end 60 sprog og er udkommet i 293 år. Det vil sige at mennesker i mange lande læser og reflekterer over det samme bibelord den samme dag. Som vi hørte lod løsensordet til den 1. april 1773 sådan her: ”For alle Guds løfter har fået deres ja i Ham.”

Løsensordet til i dag den 1. april 2023 lyder: ”For sit store navns skyld vil Herren ikke forkaste sit folk.” 1. Samuels Bog 12.22. Og læreteksen fra 2. timotheusbrev 2,13 lyder: ”er vi utro, forbliver han dog tro, thi fornægte sig selv kan han ikke.”

Der går en lige linje fra løsensordet for 250 år siden til løsensord og læretekst i dag, 1. april 2023. Alle Guds løfter har fået deres ja i Ham, altså i Kristus, hørte forsamlingen for 250 år siden. De hørte det som Guds ja til at opføre byen. I dag hører vi, at Herren ikke vil forkaste sit folk. Gud vil altid være trofast imod os, selv om vi til tider svigter. Vi får et glad og optimistisk løfte at leve videre på som by og som menighed. Herren vil ikke forkaste sit folk.

Lad os sige Gud tak for Hans trofasthed imod os alle. Det kan vi leve videre på. Og Christiansfeld vil nok stå mange år frem i tiden.

Vi skal nu synge ”Jesus gå foran”. Vi er ikke kun tilbageskuende i dag. Vi ser også fremad. Fortrøstningsfulde til, at vi er i Herrens hænder, alle sammen. Lad os synge sammen.

Jørgen Bøytlers tale fra 1. april 2023

EN LIDEN SAMLING (2)

fortsat fra sidste nummer

Siette formeerede Oplag er i 1760 ”Tryk i de Berlingske Arvingers Bogtrykkerie”. Titlen er stadig **En liden Samling af adskillige Vers og Sange til Opmuntring og Opbyggelse sammenskreven**.

Indholdet er – næsten – lig femte oplags. Dog har man tilføjet en ekstra salme efter nr. 305, givet den nr. 306, mens den hidtidige nr. 306 så er blevet til 307. Imidlertid har den gamle nr. 307 beholdt sit nummer, så man nu har to salmer med samme nummer!

1778 er vi nået til **Syvende forbedrede Oplag**. Forbedringen består blandt andet i, at salmerne ikke længere har numre! I registeret er der henvist til den side, salmen står på. Den forbedring har man bibeholdt i de næste hundrede år, til og med den sidste udgave.

Bogen er stadig trykt i København, nu hos M. Hallager boende Rosengården No 115.

Så har vi ingen udgaver i arkivet, før vi i 1828 er nået til **Ellevte forbedrede Oplag**, der er næsten identisk med oplaget fra 1778. Bogen er nu trykt i Haderslev, hos J. Seneberg.

1860 er bogen **Paany udgiven**, trykt i Haderslev på Godske Nielsens Bogtrykkeri. Der er ikke længere angivet nummer på oplag eller udgave, og det er der heller ikke fremover.

Der er de samme salmer som i 11. oplag; men der er foretaget adskillige sproglige ændringer. En hel del af disse er i første linje. For eksempel skal den salme, man har kendt som ”Gid Jesus var den skat” nu søges i registeret under ”Du Jesu er den Skat”.

For **1863 udgaven** er angivet: ”Haderslev ”Dannevirkes” Bogtrykkeri (Godske Nielsen)”.

Det er stadig de samme salmer; men rækkefølgen er lavet noget om.

Den sidste udgave er **Paany udgiven af Bibel – og Traktatselskabet**, Christiansfeldt 1885. Dette selskab hørte under Brødremenigheden her.

Indholdet er det samme som i 1863.

Forrest i bindet har Pastor Høy skrevet med håndskrift: ”Denne Samling

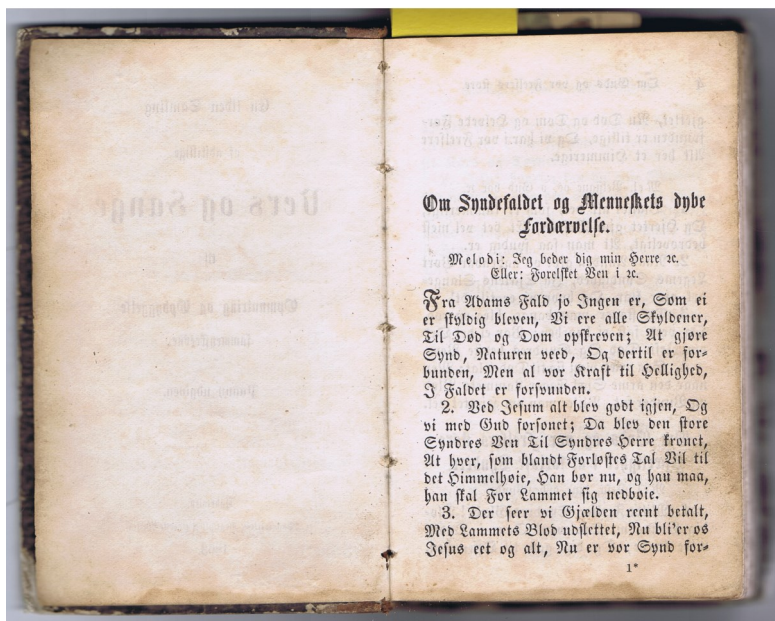
Sange blev Mand og Mand imellem kaldt: Den lille Deling. Og den benyttedes ved Samfundsmøder i Chrf. Favrvraa, Anslet, Skovrup, Seggelund, Tagkjær, Tyrstrup og andre Steder i Chrf. og Omegn, hvor Brødre-menighedsfolk holdt Møder og Børnegudstj. Chrf. 2. 2. 1944 F. C. Høy”.

Før 1885 kan man ikke se, hvem der står bag udgivelsen, idet kun trykkeri er angivet. I øvrigt er det næsten et nyt trykkeri hver gang.

Det kan ikke på grundlag af selve sangbøgerne ses, hvornår Brødre-menigheden i Christiansfeld blev involveret i udgivelsen. Det kunne godt tænkes at være 1828, hvor bogen bliver trykt i Haderslev i stedet for København.

På baggrund af de håndskrevne noter i de allerførste bøger fra 1743 (se første del af artiklen i sidste nummer) kan man godt forestille sig, at Brødresocietetet i København – oprettet 1739 – har brugt salmebogen

Steen Møllgaard Andersen

Første side i 1863-udgaven.

Bemærk overskriften til afsnittet:

Om Syndefaldet og Menneskets dybe Fordærvelse.

Læg også mærke til, at der ikke benyttes verslinjer, som vi nu er vant til.

Christiansfeld 250 års jubilæum.

Det første halve år af jubilæumsåret, Christiansfelds og Brødremenigheden i Christiansfelds 250 års jubilæum er gået. Det første halve år har budt på adskillige markeringer.

Lørdag den 1. april fejrede vi grundstensnedlæggelsen af byens fire første huse, nemlig Prætorius' hus, Briants hus, huset på hjørnet af Lindegade og kirkepladsen og hotellet.

En større forsamling mødtes i Christinero, hvor borgmester Knud Erik Langhoff og Jørgen Bøytler holdt taler, og hvor Bermuda Brass Band underholdt med svingende new Orleans jazz.

Bermuda Brass Band

Med orkestret i spidsen vandrede forsamlingen ind til byen og standsede på kirkepladsen, hvor blæserkoret spillede, Jørgen Bøytler talte (se talen andetsteds i bladet). Herefter gik alle, stadig med orkestret i spidsen hen

til Prætoriusstorvet, hvor der var pølser og øl/vand til alle fremmødte. Det skønnes at omkring 300 mennesker var mødt frem. Dagen var yderst vellykket. Det var ganske køligt, men solen varmede den tidlige forårsdag.

En jubilæumsudstilling i Multisalen i Søstrehuset blev åbnet den 27. juni. Det er en yderst vellykket udstilling, hvor genstande fra tiden omkring grundlæggelsen er udstillet. Udstillingen er lavet i et samarbejde mellem Museum Kolding Christiansfeld og Brødremenighedens Museum.

Vi er godt i gang med årets musikprogram, hvor der har været lejlighed til at høre Juliane Ilgners smukke lørdagsmatinéer, Kidd Mkandawire med Jens Kaa og Pascal Messe Khondo spille afrikanske musik. Kidds imponerende færdigheder på tromme var en magisk oplevelse.

Sønderjyllands Symfoniorkester spillede Wienerklassiske Mesterværker, som sædvanligt en stor oplevelse. Ricardo Gnudi spillede en formidabel orgelkoncert. (se side 5)

Vi ser frem til de næste måneders festligheder.

Som et fyrtårn venter den officielle fejring af jubilæet den 13. august, hvor vi ser frem til en velsignet og festlig dag med fornemme gæster fra ind- og udland og selvfølgelig mange menighedsmedlemmer og venner og bekendte fra Christiansfeld og omegn. Dagen byder på festgudstjeneste kl. 10.30, musik på Prætoriestorvet og en række andre arrangementer. Kl. 19.00 fejrer vi kærlighedsmåltid med en festsalme sammensat til dagen af Juliane og Jørgen.

Vi er spændt på de kommende koncerter, blandt andet på uropførelsen af musikværket ”Sluttet uendelighed” af komponisten Olga Witte og på opførelsen af Josef Haydns oratorium ”Skabelsen”, og adskillige andre.

Vi kan ønske hinanden fortsat godt jubilæumsår.

Den gamle klokke fra Brødrehuset. Beslaget er taget ned i maj 2023

Jørgen Bøytler

BDM - nyt

Den 11. juni blev Bettina og Morten Poulsen med forbøn udsendt som missionærer til Mwanza i Tanzania fra Brødremenighedens gudstjeneste. Tidligere missionær i Mwanza Jørgen Markussen var blandt dem, der bragte en hilsen til arrangementet i Duetten efter gudstjenesten. Tidligt i august rejser de sammen med deres børn Karen og Victor til deres nye

hjem og virke. I ugen op mod Sankt Hans besøgte Morten Poulsen og generalsekretær Arngeir Langås Brødrekirken i Mwanza. Byen er landets næst største og Brødrekirken har syv menigheder i byen, men også en del uden-

Morten Poulsen i Mwanza

for byen. Kirkens folk tog meget begejstret imod Morten og hus blev også fundet, hvor familien kan bo.

Den 17. juni blev Albaniens Brødrekirkes 30-årsjubilæum markeret. BDM blev repræsenteret af pionérmissionær Ankjær Poulsen, hans søn, sognepræst og tidligere volontør Niels Hviid, samt formand Jørgen Bøytler.

Fra jubilæumsgudstjenesten i Albanien

Tidligt i juni besøgte BDMs informationsmedarbejder Svend Løbner sammen med fundraising- og projektmedarbejder Janna Rabjerg Barrit Star Mountain i Ramallah. Det CISU-støttede inklusionsprojekt nærmer sig slutningen, så Janna deltog i evalueringsarbejdet mens Svend samlede stof til mange artikler.

I Sikonge går Mia og Michael Toldam Korsgård ind i deres afsluttende år. Lærer Lene Skriver er ansat fra august og tager af sted med ægteemand Martin og deres tre børn med den store opgave at undervise seks børn. Derudover er fire volontører fundet, så det bliver noget af en danskerkoloni i det kommende år. Arbejdet med Sikonge hospital og Sikonge workshop har bevæget sig meget siden Mia og Michael gik i gang, og BDM har blikket rettet mod tiden efter dem.

Til Peters House i Sumbawanga sendes et nyt hold volontører af sted i august. Tre piger og to drenge, som er ”semi-praktiske sportsvolontører”, deltager i volontørkurset i Christiansfeld den første weekend i august.

Den 22. august arrangerer BDM udflugt for de frivillige til Fur, hvor BDM også har en genbrugsbutik.”

Arneir Langås

Christina Pettersen har fra den 20. februar til den 26. april i år været i Grønland for at undervise studerende ved Afdelingen for Teologi i et kursus om Brødremenighedens Grønlandsmission. Nærværende foredrag blev holdt ved universitetet, Ilisimatusarfik i marts i år.

Herrnhuternes mission i Grønland

Indledning

Da Brødremenigheden forlod Grønland i 1900, havde de døbt næsten 10.000 Inuitter, hvis navne står nedfældet i de mange håndskrevne sider i kirkebøgerne, der ligger i Grønlands Nationalarkiv i Nuuk. Her findes kirkebøgerne fra Noorliit (Neuherrnhut), Akunnaat (Lichtenfels), Narsarmijit (Friedrichstal), og desværre kun den senere kirkebog fra Alluitsoq (Lichtenau). Resten af arkivalierne fra Brødremenighedens næsten 170 årige mission i Grønland tog de med sig tilbage til Herrnhut. Her findes der blandt andet embedsdagbøger (diarier), breve, mødeprotokoller, regn-

regnskaber og årsberetninger fra de forskellige missionsstationer inklusiv de to senere missionsstationer Umanaq i Godthåbsfjorden og Idlorpait ved Kap Farvel.

Ved Brødremenighedens første Generalsynode i Marienborn i 1764 blev Grønlandsmissionen omtalt som et "nådens under" (Wunder der Gnade). Benævnelsen "nådens under" skyldes både missions fremgang, men også dens organisation. Ledelsen i Herrnhut var glade for, at tingene gik deres rolige gang, missionen gik forrygende, og man havde på dette tidspunkt to velorganiserede og velbeboede missionsstationer, Neu Herrnhut/Noorliit ved kolonien Godthaab og Lichtenfels/Akunnaat ved Fiskerhøjen, Qeqertarsuaq. Her boede brødremissionærerne året rundt og størstedelen af den grønlandske menighed i vinterhalvåret fra oktober til ammassatfangsten i maj. Den grønlandske menighed boede i vinterhuse rundt om missionsbygningen.

Fra 1749 til 1783 boede de ugifte Inuit søstre i et korhus, og fra 1752 blev der bygget korhuse til enker, og året efter i 1753 til de ugifte brødre. I Grønland blev søstrehuset grundlagt efter at Judith Issek, en af 5 Inuitter, der havde været på besøg i Europa siden 1747, kom tilbage til Noorliit og ville have at søstrene også her fik et korhus. Ud over de grønlandske korhuse, boede Inuitter også i familiehuse omkring missionsstationen. I 1783, da korhusene blev opgivet, kom alle til at bo i familie-huse. Selve kor-organisationen, altså bedetimer og forsamlinger i forhold til køn og alder osv, blev dog først opgivet midt i 1800 tallet. Der var forskellige grunde til at korhusene blev opgivet, men en af dem var, at fangsten jo var baseret på en arbejdsfordeling mellem mænd og kvinder, og derfor var kønsadskillelsen noget besværlig, da man også ville undgå at ugifte mænd og kvinder var sammen uden for forsamlingerne i salen. Derfor blev enkerne sat til at tage sig af fangstdyrene og skindtilberedelse osv. Men det betød jo også, at de unge kvinder ikke lærte hvervet, og de unge mænd heller ikke lærte at indgå i denne arbejdsrelation som en grundlæggende livsbestemmelse.

En anden grund til at korhusene blev opgivet var den, at i 1777 var der kommet en kongelig instruks om at Herrnhuterne skulle sprede deres me-

nigheder og at de ikke måtte have så mange boende sammen, da det var dårligt for handlen. Denne havde været undervejs i et par år, det bliver nævnt allerede i en rapport sendt fra Grønland i 1775. Menigheden i Noorliit blev således spredt ud på en række bopladser i området. Da den kongelige grønlandske handel (KGH) udfærdigede Instruksen af 19. april 1782, havde det også betydning for bekostning af spæk og opvarming, og var formentlig det endelige dødsstød til korhusene, der ikke blev opført i vinteren 1783 for første gang i 32 år.

Missionens økonomiske forudsætninger og forholdet til handlen.

På trods af dens karakteristik som ”nådens under”, var Grønlandsmissionen også Brødremenighedens dyreste mission og logistisk set, og en af de mest besværlige.

Det var den dyreste, fordi der ikke var nogen mulighed for økonomisk udvikling. Brødremissionærer var ikke lønnet, men skulle selv tjene til livets brød gennem deres hænders arbejde. Det vil sige, at de, der blev sendt ud som missionærer, havde mindst et håndværk, fx tømrer som Christian David. I Dansk Vestindien og Suriname, hvor sukkerplantagerne havde sikret en livlig urbanisering, kunne mere specialiseret erhverv finde plads, her blev flere skræddere udsendt, og en Matthias Wied, der kom til Dansk Vestindien fra Christiansfeld var urmager. Alle missioner i diverse kolonier var afhængige af proviant fra menigheden og dens støtter i Europa, men det betalte man for med forskellige ting.

Fra Dansk Vestindien sendte man sukker hjem til at dække udgifterne. Men der var som sagt ikke mange muligheder for at tjene sit brød i Noorliit, endsige at sende varer hjem til at dække de udgifter, der var ved missionen. To af brødrene byggede et proviant hus ved kolonien, og i juni 1734 rejste Christian David med et dansk skib nordpå til Disko for at hjælpe med at bygge den nye koloni Christianshaab, Qasigiannnguit. Selvom de havde proviant med, var det ikke nok, og de første missionærer ved Noorliit var afhængige af de mange mad-gaver som Egede sendte ned fra kolonien: Rensdyrkød, leverpølser, flæsk, øl, skinke, fisk. Der står også i dagbogen, at de købte mad fra Egede.

Med tiden blev de mere selvforsynende, og byttede sig til kød og fisk fra deres egen menighed, eller tog med ud på jagt. Men det var en slags blandingsøkonomi, med kød og fisk, bær osv fra Grønland, suppleret med alt muligt fra Europa. Og denne proviant kunne de altså *ikke* betale for. Missionen til Grønland var altså, set fra Herrnhut, økonomisk en ren underskudsforretning. Men efterhånden som Brødremenigheden som helhed blev mere og mere struktureret og økonomisk centraliseret efter 1760, var det muligt at bruge overskuddet fra nogle missioner, som for eksempel dansk Vestindien, til at dække udgifterne ved andre missioner, som for eksempel Grønland. Med andre ord, missionen til Inuit blev efter 1760 finansieret gennem slaveri.

Spørgsmålet om indtjening var presserende fra begyndelsen. De første tre missionærer havde købt hør i København inden de steg ombord, og dette spandt de i Noorliit og sendte tilbage til Herrnhut. I en notits fra missionærerne til ledelsen skriver de i 1741, at den eneste måde de kan se en indtjeningsmulighed er ved handel, og at man altså må have et stykke land, hvor de havde rettighederne til handel. Det kom der jo aldrig noget ud af i Grønland, men det var til gengæld en indsigt de kunne bruge 20 år senere i Labrador, hvor de hurtigt sørgede for at få etableret en handel. Efter en visitation i Noorliit for at se at alt gik som det skulle, skrev visitatoren, Zinzendorfs svigersøn, Johannes von Watteville, at de endelig kulle overholde handlens monopol og ikke samle forbudte varer, men måske hvis de kunne undvære lidt edderdun, kunne det være noget de kunne sende til Tyskland - da dette øjensynligt på dette tidspunkt ikke var en forbudt vare. Og i 1770, da den næste visitation fandt sted, blev Broder Steenberg, som var visitator, bedt fra ledelsen om at undersøge om der dog ikke var muligheder at omgås nogle af alle disse bestemmelser, og hvad der helt præcis var tilladt, og hvad ikke.

Vi vil gerne have mere klarhed om et spørgsmål vedrørende handel med edderdun, ræveskind og lignende. Må en dansk skipper købe noget af brødrene for egen regning? Har kompagniet givet ham en vis frihed til offentligt at losse for sig selv i København? Eller skal alt sælges til købmanden? Hvilken pris tillader eller giver danskerne de europæiske brød-

for de varer, som de skaffer sig med deres bue og pile? Og hvordan forholder det sig med udlån af pile og projektiler til grønlænderne? Tillader selskabet brødrene at gøre det? På hvilken betingelse er det tilladt? Eller blev det gjort under uautoriserede påskud? Hvis man nu antager, at husholdningen har sådanne produkter; må den så sende dem til København til salg? Må alle gøre dette, når de har skudt rævene og indsamlet edderdunene? Må han sige, "dem har jeg skudt med min pil eller mit krudt og bly osv."?. Vi ved, at de kan sende deres fåreskind og uld for egen regning. Hvad derimod angår handelsvarer, er det så svært at forstå den egentlige sag ud fra alt det, man hører. Det ser højst ud til, at en broder kan sælge og sende det ud, som han har erhvervet med sin pistol og sine hænder.

Således var Brødremenigheden nærmest fra begyndelsen begrænset af den noget håndfaste danske handel, der tiltog som årene gik.

Et godt eksempel er historien om Thomas, en Inuk der var født ind i Brødremenigheden i 1754. Den 1 Februar 1783 tog Thomas på sælfangst inde i fjorden, og brødrene havde, som de plejede, givet ham et gevær med, hvis nu han faldt over noget som de kunne bruge eller spise. Dette havde koloni-inspektøren, Bengt Olrik fået at vide og havde tilkaldt brødrene Beck og Möhne til kolonien den 5. Februar, og informeret dem om, at de handlede mod Instruksens bestemmelser. I diariet fra Noorliit, altså missionsstationsdagbogen skrev de, at "vi havde fået den på dansk, men forstod den ikke helt." De fik en påtale og fik at vide, at de ville få en bøde og blive indkaldt til et forhør. Dette forhør fandt sted den 10. februar 1783, hvor Beck og Möhne havde fået at vide, at de skulle møde op på kolonien og tage Thomas med. Foran inspektøren, overassistenten, og assistenten fik Thomas stillet 15 spørgsmål, som han, står der, besvarede frimodigt, hvorefter han fik et stykke tobak og to tvebakker og så sendt afsted igen. Brødrene fik en bøde på 4 Rigsdaler. To dage senere, var der møde i salen, hvor de gjorde hinanden bekendt med nogle af Instruksens bestemmelser. Den 14. marts, kom inspektør Olrik ned til Noorliit og gav dem Instruktion på Dansk og Tysk, som de skulle afskrive.

Fortsættes i næste nr.

Kirkelige meddelelser:

Dåb:

Den 21. maj 2023 holdt Tara og Peter Mørkøre Bøytler deres dreng Adam Storm Mørkøre Bøytler over dåben. I ønskes hjerteligt tillykke.

Konfirmation:

Den 2. april 2023 blev Lucca Inge Mølgaard og Joshua Rasmus Mølgaard konfirmeret i Brødremenighedens kirke. I ønskes hjerteligt tillykke.

Begravelse:

Den 12. maj 2023 blev Broder Lorenz Asmussen, født den 8. september, 1929, død den 26. april 2023 begravet på Tyrstrup Kirkegård fra Brødremenighedens kirke.

Indsamlede midler gennem kollekter:

Ved redaktionens slutning var der siden sidste blads udgivelse indkommet til:

Brødremenighedens Danske Mission	8.096,50 kr.
Brødremenigheden i Christiansfeld	1.824,00 kr.
Folkekirkens Nødhjælp	600,00 kr.

Vi takker på modtagernes vegne.

Morgensang og bøn holder ferie i skolernes sommerferie.

Velkommen igen fredag den 11. august kl. 9.00 i Søstrehusets korsal. - Benyt elevatorindgangen.

Else Marie Larsen

Sykreds 3. kvartal 2023

07. september	Anna Svennesen fortæller om synoden i Herrnhut
21. september	250 års jubilæum i Christiansfeld

Gudstjeneste i kirkesalen og online

Linket står også på Brødremenighedens Hjemmeside:
www.Brødremenigheden.dk

Matiné:

29. juli kl.11 i kirken med Juliane Ilgner og trompetist Henrik Rønnow
30. september i Korsalen med Juliane Ilgner fri entré

Sommerfest den 18. august 2023

Sommerfesten forventes afholdt den 18. august i Lindegade 26. I vil høre nærmere, når vi når til august både på mail, på FB, på hjemmesiden og i kirken. Sæt kryds i kalenderen.

Koncerter i 3. kvartal 2023

07. 07. kl. 16.00 Askov Højskoles kursuskor fri entré
12. 08. kl. 15.00 i kirken ”Sluttet uendelighed” et værk af Olga Witte
skrevet i anledning af 250 års jubilæet Entré
12. 09. kl. 19.30 Koncert i Korsalen med Trio Lido entré
30.09. kl. 16.00 Haydn Skabelsen Med Filharmonisk Kor Fyn og nord
deutsche sinfonietta. Dirigent Peter ettrup Larsen
Sopran Maria Johannesen, tenor Kristian Sørensen
Bas Gun Wook Lee. Entré

Kirkefrokost i Duetten

Søndag den 24. september efter gudstjenesten, er der kirkefrokost.
Pris 50 kr. Gerne tilmelding senest lørdag middag af hensyn til indkøb af
mad. Anna 21 60 66 41 eller på lister i kirkens forstuer.

Bogudgivelse i Korsalen torsdag den 10. august kl. 17.00

En antologi om Christiansfelds grundlæggelse.

Sanggudstjeneste i kirken

Lørdag den 12. august kl. 19.00

Få menighedsbladet på mail

Flere har givet udtryk for at de gerne vil modtage bladet på mail. De der
ønsker at modtage bladet på mail, skal blot sende besked på
broedremenigheden@christiansfeld.tv så vi har navn og mail adresse
rigtig.

Måned:	Dato:	Dag:	Tid:	Sted:	Tjeneste:	Tekst:	Præst:
Juli	02	4. søndag efter trinitatis	10.30	Store sal	Gudstjeneste	Luk. 6,36-42	J. Bøytler
	09.	5.søndag efter trinitatis	10.30	Store sal	Gudstjeneste	Luk. 5,1-11	K. Knudsen
	16.	6. søndag efter trinitatis	10.30	Store sal	Gudstjeneste/Nadver	Matt. 5,20-26	E. Baun
	23.	7.søndag efter trinitatis	10.30	Store sal	Gudstjeneste	Luk. 19,1-10	J. Bøytler
	30.	8. søndag efter trinitatis	10.30	Store sal	Gudstjeneste/Kirkekaffe	Matt. 7,15-21	J. Bøytler
	06.	9. søndag e efter trinitatis	10.30	Store sal	Gudstjeneste	Luk. 16,1-9	J. Bøytler
	12.	Sanggudstjeneste	19.00	Store sal	Sanggudstjeneste		J. Bøytler
	13.	10. søndag efter trinitatis	10.30	Store sal	Stiftelsesfest	Luk. 19,41-48	J. Bøytler
August	13.	Kærlighedsmåltid	19.00	Store sal	Kærlighedsmåltid - kor		J. Bøytler
	20.	11. søndag efter trinitatis	10.30	Store sal	Gudstjeneste/Nadver	Luk. 18,9-14	J. Bøytler
	27.	12. søndag efter trinitatis	10.30	Store sal	Gudstjeneste/Kirkekaffe	Mark. 7,31-37	J. Bøytler
	03.	13. søndag efter trinitatis	10.30	Store sal	Gudstjeneste	Luk. 10,23-37	J. Markussen
September	10.	14. søndag efter trinitatis	10.30	Store sal	Gudstjeneste	Luk. 17, 11-19	K. Knudsen
	17.	15. søndag efter trinitatis	10.30	Store sal	Gudstjeneste med dåb	Matt. 6,24-34	J. Bøytler
	24.	16. søndag efter trinitatis	10.30	Store sal	Høstgudstjeneste/Nadver/Kirkekaffe	Luk., 7,11-17	J. Bøytler